

בס"ד

"שיעורי ליל שישי"

בישבה"ק ברכת יצחק

שנה י"א

פרשת לך לך

האם מותר ליתן לאביו להיות סנדק לבי בניו

מחלוקת הפוסקים האם הסנדק מתעשר

א. שמעתי מהגרצ"א שטייברג שליט"א מעשה שאירע בתענית תשעה באב שנדחה ליום א', הנה קי"ל שאם נדחה תענית ט' באב ליום א', אזי הסנדק המוהל והאב לא משלימים התענית, והנה אדם שזכה להכניס את בנו בביתו של אברהם אבינו, ביום זה, חפץ היה לכבד את אביו שהיה אדם מבוגר וחלוש להיות סנדק, כדי להקל מעליו את הצום, אך דא עקא, שחשש ליתן לו כיבוד זה, באשר אביו היה מכבד סנדק לאחד מבניו, והרמ"א (יו"ד סי' רס"ה סי"א) הביא מהמהרי"ל שכתב בשם רבינו פרץ שכיון שכל סנדק הרי הוא מקטיר קטורת, לכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרינן לגבי הקטרת "חדשים לקטרת באו והפיסו".

והיינו שמבואר במשנה ביומא (דף כ"ו א') שערכו פייסות בין הכהנים, מי יזכה בעשיית עבודת המקדש, וכל כהן היה משתתף בפייס זה, חוץ מעבודת הקטורת, שכהן שכבר זכה בהקטרה פעם אחת, אינו חוזר ומשתתף שוב בפייס זה. וטעם הדבר מבואר בגמ' א"ר חנינא, מפני שמעשרת. (ומקור הדברים מהאמור בפרשת וזאת הברכה דכתיב ישימו קטורה באפיק וסמיך ליה ברך ה' חילו, והיינו שבזכות עבודת הקטורת יהיה לו ברכה במעשה ידיו) דהיינו שהעוסק בעבודת הקטורת הרי זה סגולה לעשירות, ומשום כך רצו לזכות כוהנים נוספים בעבודת הקטורת, כדי שיותר כהנים יזכו בעשירות. ומכיון שסנדקאות שווה לעבודת הקטורת, סובר רבינו פרץ שאין ליתן עבודת הקטורת למי שכבר זכה בכך. ולכן אותו יהודי חשש לכבד את אביו בסנדקאות מטעם זה.

אמנם הגר"א בביאורו (שם ס"ק מ"ו) הק' על דבריו, שלא מצינו שסנדק מתעשר, ולכן חולק על הרמ"א בזה. אמנם יע' בחתם סופר (שו"ת או"ח סי' קנ"ח) שעמד על כך בתוך דברי תשובותיו, והעלה, שהגם שאכן לא רואים שהסנדק מתעשר, מ"מ יתכן יש לכך כמה סיבות שאם הוא עשיר מכבד, יתכן שהיה אמור מזלו להתגלגל כלפי מטה ולהיות עני וע"י הסנדקאות יתחזק מזלו להשאר עשיר, ואם אינו עשיר, יתכן שנגזר עליו יסורים ועכשיו שזכה להיות סנדק התבטל ממנו גזיר הייסורים חלף העושר שהיה אמור להיות לו. וא"כ אין ראייה מכך שהסנדק אינו מתעשר. עוד ידוע משמיה דההקילות יעקב זצ"ל שאמר שהגם שלא התעשר בזכות היותו סנדק, מ"מ הרי הוא עשיר בכך שספריו מתבדרין בבי מדרשא. (ויתכן שהגר"א סבר שקטורת היא סגולה לעשירות בדוקא).

למה הכהן הגדול מקטיר קטורת כמה פעמים

ב. אלא שעיקר דברי רבינו פרץ שהביא הרמ"א צ"ב, שהנה הק' השפת אמת (ביומא שם) שהאיק שנינו שאין נותנים עבודת הקטורת לכהן אחד יותר מפעם אחת, והרי מצינו שהכהן גדול היה מקטיר כל שבעת הימים שקודם יוה"כ"פ, וכן ביוה"כ"פ עצמו שהעבודה נעשית בדוקא ע"י הכהן גדול, ולא מצינו

שחוששים לכך שכהן עובד בעבודת הקטורת יותר מפעם אחת. ומסיק שהטעם לכך שלא נותנים לכהן הדיוט יותר מפעם אחת עבודת הקטורת הוא כדי שכהן הדיוט לא יתעשר יותר מכהן גדול (שנאמר בה שצריך להיות עשיר) אבל בכהן גדול עצמו אין לחוש בזה. (וצ"ב הדבר שהרי בפעם אחת יכול להתעשר ומי יודע כמות עושרו, ויתכן שסבר שא"א למנוע כלל מסיבה זו את עבודת הקטורת משאר הכהנים אבל אם יעשה עבודת הקטורת פעמיים ירב עושרו ויעלה על של הכהן גדול).

והגרי"ש אלישיב (בהערות למסכת) כתב ליישב באופן פשוט, שכל מה שאמרו שלא נותנים עבודת הקטורת יותר מפעם אחת לכל כהן, היינו בעדות הקטורת השייכת לכלל שבט הכהונה, ואין לכהן אחד יתרון על של חברו, אבל עבודות המיוחדות לכהן גדול, מי יוכל להפקיען ממנו מחמת שהקטורת מעשרת, סו"ס שלו הן, ואין כח בידנו להפקיען.

ומכאן קשה טובא על דברי רבינו פרץ הן לפי דבריו של השפת אמת והן לפי דברי הגרי"ש, שלפי השפת אמת הדין האמור בקטורת שלא יתעשר הכהן הדיוט יותר מהכהן גדול, הוא בודאי מיוחד לקטורת ואינו שייך לסנדק, ולדברי הגרי"ש"א שלכהן גדול הותר לו להקטיר ולשנות מפני שהעבודות שלו הן, א"כ בבואנו לדון על העמדת הסנדק, הרי אין ספק שהאב הוא הבעלים היחידי על המצוה להכניס בנו בבריתו של אברהם אבינו, ומי יוכל לשלול ממנו הזכות להעניק סנדקאות כראות עיניו גם אם ישנה ויכבד אדם שנתכבד אצלו זה מכבר.

עוד קשה ע"ד רבינו פרץ הנ"ל כמו שהק' הגר"א (בביאורו שם) שלדברי רבנו פרץ היה ראוי לומר שאדם שהיה סנדק אצל אי פעם, שוב לא יהיה סנדק, שהרי כבר זכה בסגולת עשירות, ולמה כתב רבינו פרץ שרק אצל אותו אדם לא יהיה סנדק.

ביאור הנודע ביהודה למנהג זה

ג. ובאמת שהקושיות הנ"ל הקשה הנודע ביהודה (קמא יו"ד סי' פ"ו) ובתחילת דבריו כתב לחזק את הדמיון שדימה רבינו פרץ בין סנדק לקטורת עפ"י המדרש (ילקוט שמעוני סוף פרשת לך לך) שבעשה שמל אברהם אבינו ילידי ביתו, העמידו גבעות הערלות וזרחה עליהן חמה והתליעו ועלה ריחם לפי הקב"ה כקטורת הסמים וכעולה שהיא כליל לאישים.

ובסוף דבריו כתב שרבינו פרץ סמך דבריו על הגמ' בעירובין (דף ס"ג א) "אמר ר' אבא בר זבדא, הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם. נמצא א"כ אומר הנודע ביהודה שיש ללמוד מכאן שכל מתנה שבקדושה שיש זכות לאדם ליתנה, מן הראוי שיתננה לכהן כהנים, וה"ה בכיבוד של מצות הסנדק. (ונראה שכוונתו לומר שאחרי שלמדנו שסנדק שווה להקטרת הקטורת הרי זה בבחינת מתנה ולכן ראוי שלא ליתן לכהן אחד).

ועי' בחתם סופר (הנ"ל) שהק' על דברי הנודע ביהודה, שא"כ לא מובן המנהג שנהגו שגם האב עצמו לא יעשה סנדק לב' בניו, ואם נשווה הדבר למתנות כהונה, הרי ברור שכהן עצמו רשאי להנות מהתרומות שהופרשו בביתו, ואינו צריך לחוש להאי כללא שאין ליתן לכהן אחד.

חידושו של חיד שאול שמונת ליתן לאב

ד. והראני הגרצ"א שטייברג שליט"א שהיד שאול (לבעל השואל ומשיב) בהגהותיו לשו"ע (שם) הקשה על דין זה, המבואר בעירובין שאין ליתן כל המתנות לכהן אחד, מהא דמצינו ברחבי הש"ס בכמה מקומות שהיו נותנים מתנות כהונה לכהן אחד, שהרי שנינו בבב"ב (דף קכ"ג ב') ובגיטין (דף ל' ל

א) שיש מושג של "מכירי כהונה" ולא מצינו פגם או חסרון בהנהגה זו. ובאמת שקושיה זו הקשה כבר המהרש"א (בחידושי אגדות) והרש"ש (בעירובין שם).
והרש"ש שם כתב שיתכן שמשום כך הרמב"ם והטור השמיטו דין זה, ולא הביאוהו להלכה, ועי"ש עוד משכ"ב.

והיד שאלו כתב ליישב בהקדם קושייה נוספת, שהנה נאמר בתורה (בראשית פ"ג פס"ג) לגבי יוסף הצדיק "גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף" ובתרגום יונתן כתב ז"ל גזרינון יוסף" ובפירוש לתרגום כתב לבאר באופן אחד שיוסף היה סנדק אצל בניו של מכיר בן מנשה. וקשה האיך נהג כן והרי אין נותנים ב' סנדקאות לאדם אחד, ומלשון הכתוב משמע שהיו למכיר כמה בנים (וע"ע בדברי הימים פ"ז שנמנו ששה בנים למכיר).

אלא ע"כ אומר היד שאלו, שבמקום שהוא רגיל ליתן לו מחמת שהוא אוהבו וחבירו מותר ליתן לו כל מתנותיו, וכל מה שאמרו שמביא רעב לעולם, היינו שנותן לכהן אחד בלא סיבה, ומכאן אומר היד שאלו שגם ליתן סנדקאות לאביו או זקינו הרי הוא בכלל זה שמותר ליתן לו אפילו במקום שכבר היה סנדק מהא"ט שלא גרע מחבירו.

וראיתי בספר "עלי תמר" שכתב כעין דברים אלו, וסיים, שמשום כך מובן מנהג העולם לכבד את הרב המרא דאתרא, להיות סנדק כמה פעמים, שמשום כבוד תורתו, לא הוי בכלל נותן מתנה לכהן אחד, (אך לא עסק בשאלה ממכירי כהונה).

ה. העולה מן הדברים שכל דברי רבינו פרץ שהביא הרמ"א שאין ליתן ב' פעמים סנדק לב' בניו, היינו בגוונא באדם דעלמא, אך כשאר מדובר באביו, או רבו (שמחוייב בכבודו יותר מאביו) אין לחוש לכך.
אלא שיעי' באגרות משה (יו"ד ח"א סי' קמ"ד) בעוסקו בדיני צדקה, הקשה קושיה עצומה, שהרי הגמ' בעירובין הביא רבי אבא בר זבדא, כראיה לדבריו שהנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם, ממה שנאמר שעירא היאירי היה כהן לדוד, והיינו שהיה משגר לו כל מתנותיו, ונאמר אח"כ "ויהי רעב" והרי עירא היאירי היה רבו של דוד, ובכ"ז נאמר שבגלל שדוד המלך היה נותן לו כל מתנותיו, נעשה רעב בארץ, וא"כ יש לנו ללמוד מכך שהדין שלא יתן לאדם אחד כל מתנותיו, אמור גם באופן שמעניק לרבו את המתנות כהונה. ומכאן יש ללמוד שאין ליתן כל מתנותיו אף לא לרבו וכ"ש לקרובו. וא"כ לדבריו אין לנו ראייה שמותר להעניק סנדקאות ב' פעמים לאביו או לרבו וצ"ע.